

چندی پیش هیئتی از مهندسين و باستان شناسان ایتالیائی برای بررسی وضع ابنیه تاریخی اصفهان باین شهر وارد شدند و مطالعات و بررسیهایی در این زمینه بعمل آورده و نظرات خود را طی گزارشی اعلام داشتند .
متن این گزارش که ما را در اصفهان بدست آمده است بتدریج در ماهنامه وحید منتشر خواهد گردید .

گزارش باستان شناسان ایتالیائی راجع به ابنیه تاریخی اصفهان

افتخاری نصیب هیئت ایسمئو IS.M.EO گردیده است که بامتصدیان امور کشور دوست خود ایران آشنا شده با کمک و مساعدت یکدیگر برای تعمیرات و بهبود آثار باستانی اصفهان و حومه همکاری نماید .

باتوجه به زیبائی افسون کننده بناهای زمان صفویه، ساختمان های عظیم کاخهای تاریخی و خیابان بندی های عریض و کم نظیر و نقاشی های عتیق و بی مانند باغهای شاهنشاهی که همه نشانه عظمت و شکوه دوران شاهنشاهی صفویه میباشد متوجه مسئولیت خطیری که بر عهده این هیئت قرار داده شده است میشویم . بطور کلی از آثار باستانی اصفهان بازدید بعمل آمد و در این بازدید مشاهده گردید که دلائل مختلف باعث خرابی این آثار شده اند و چون مطالعه دقیق هر یک از آنها احتیاج به تهیه نقشه های جدا گانه و امتحان مقاومت مصالح بکار برده بر حسب کیلو گرم بر سانتیمتر میباشد فقط به گزارش عمومی مربوط به این بناها اکتفا کردیم و فعلا در انتظار نمونه های مصالحی که برای آزمایش به تهران فرستاده شده است میباشیم .
برای حفظ و حراست و تقویت و ثبات نسبی از این بناها مانند کاخ عالی قاپو - کاخ

چهلستون -- هشت بهشت و مسجد برسیان با وجود عزیمت آقای پروفیسور زاندر ZANDER از ایران ما را امیدوار مینماید که با همکاری بسیار مفیدی که بین آقای پروفیسور فرانته و متخصصین ایرانی شروع گردیده به نحو احسن پایان پذیرد ضمناً برای کارهای مربوط به مصالح مدردن از قبیل حساب بتون مسلح که در مصالح ساختمان قدیمی بکار برده خواهد شد بین آرشیتکت فرانته FERRANTE که یکسال در اصفهان خواهند بود و مهندسین ایرانی در دانشکده فنی توافق کامل بعمل آید - انجام این کار مستلزم مخارج و هزینه بسیار زیادی بخصوص با احتیاج میرم به چوب برای تهیه چوب بستها و بکار بردن کارگرهای مجرب و ورزیده میباشد نسبت به اهمیت و فوریت این قبیل تعمیرات، فصول مختلفی در نظر گرفته ایم (بمنظور الایم فی الایم) بنابراین بسته به میزان بودجه‌ای که در این مورد در اختیار قرار خواهد گرفت کارهای مهم‌تر را در درجه اول و کارهای دیگر را در مرحله دوم بانجام خواهند رساند -- باید توجه کنیم که تعمیر فوری عالی قاپو و چهلستون در درجه اول اهمیت قرار دارد و عدم توجه فوری ممکن است خرابیهای مهمی ببار آورد .

برای نگهداری آثار باستانی دوران صفویه موجود در شهر باستانی و اسلامی شاهنشاهی اصفهان بایستی باتمام قدرت و انرژی و هر چه زودتر اقدام گردد - گرچه بناهای دیگری نیز وجود دارد مانند محراب و گنبد مسجد سلجوقی برسیان که ویرانی آن يك لطمه جبران ناپذیری از لحاظ تاریخ معماری در بر خواهد داشت. زیرا این معماری نظیر محراب مسجد جامع و گنبد خاکی آن مسجد که بر اهمیت آن واقفند میباشد .

۱ - عالی قاپو

به سه دلیل بایستی مراقبت بسیار زیادی از کاخ تاریخی عالی قاپو بعمل آورد:

۱ -- عالی قاپو شاهد و یادگار يك دوران پر عظمت و قدرت از افتخارات ایران

بوده و در نوع خود بی نظیر است .

۲- از نظر تاریخ آرشینکتور و نقاشی که سهمی بسزا در تاریخ هنر ایران دارند.
 ۳- چیزی که بیش از دو دلیل دیگر در خور اهمیت میباشد احتمال ویرانی
 قطعی ساختمان مزبور میباشد و در گزارشی که تهیه گردیده بیشتر به قسمت سوم اهمیت
 داده شده است زیرا بعد از اتمام کارهای فوری تعمیرات جزئی را بسالهای بعد نیز
 میتوان موقوف نمود.

در زیر نسبت به قسمتی که در بالا اشاره شده یعنی استحکام - نقاشی - تزیین
 موزه ای نظریات خود را شرح میدهم.

الف - استحکام و ثبات - خرابی هایی که مشاهده گردیده بسیار خطرناک
 میباشد از جمله در سقفها ترك های عمیق و كوچك بوجود آمده است همچنین متاسفانه
 در بدنه های بیرونی ضلع های شمالی و جنوبی و دیوارها خمیدگی بسیار برداشته اند
 ضمناً از تراس بزرگ تا تراس كوچك جنوبی يك بیرون آمدگی ۱۶ سانتیمتری
 مشاهده گردیده است و ضمن بررسی های فراوان مشاهده گردید که بدنه های ضلع
 غربی نیز خمیدگی پیدا نموده اند و در طبقه آخر در قسمت زیبا و پرشکوه بنا یعنی
 گنجبری که در زمان قدیم مخصوص گذاردن ظروف سلطنتی بوده است ترك هایی بوجود
 آمده و چندین ستون دارای خمیدگی میباشد که در خور اهمیت فراوان است.

قسمت عمده ویرانی این بنا به دو دلیل ذیل مربوط میشود:

۱- فشار سقفها و سنگینی مصالح فوقانی.

۲- فرسودگی تدریجی مصالح ساختمانی که باعث بوجود آمدن ترك هایی
 در قسمت آجری خاك شدن قسمت های ملاطی شده است برای آزمایش استحکام مصالح
 بکار رفته قدیمی مواجه با وضعیت شگفت آوری گردیدیم زیرا در هنگام آویزان کردن
 ریسمانی شاقول مانند مشاهده گردید ابتدا این ریسمان آجر را سوراخ نموده و
 تعجب آورتر اینکه با سرعت زیادتری ملاط را نیز سوراخ نموده بهمین لحاظ ناچار از هر سه
 نمونه مختلف مصالح از هر سه طبقه که بیش از سایر قسمت ها ویران بودند به انشکده
 فنی برای تجزیه ارسال گردید و در باره این موضوع آقای دکتر مهندس فرانته بایستی

دقت زیادی مبذول فرمایند فعلا مشغول تهیه نقشه‌های لازم میباشیم زیرا این موضوع در خور اهمیت است که بدون وجود نقشه قادر نخواهیم بود بطور کامل بررسی و مطالعه نمائیم زیرا تحقیق در کتب و آرشیوها نشان میدهد بجز عکس‌های خیلی کوچک و مختصر که بوسیله آقای مهندس بودن در روزنامه فرانسوی اوربانسیم در ۱۹۳۳ منتشر گردیده و بوسیله این هیئت قبل از حرکت به ایران آماده و بزرگ شده مدارک دیگری وجود ندارد و این مدارک نیز متأسفانه قابل استفاده نیستند.

بموجب مطالعات و نقشه‌های مقدماتی که گرفته شده باین نتیجه رسیده‌ایم که ستون‌های چهار گوش رو بطرف بیرون پیچیدگی پیدا کرده‌اند - برای مطالعه بیشتر سوراخهایی در ستون‌ها بوجود آوردیم و متوجه شدیم که مطابق سبک عمومی هنر ساختمان زمان صفویه تعدادی از ستون‌ها تو خالی بوده و از جعبه‌هایی به ضخامت ۲ سانتیمتر در بدنه‌ها تشکیل شده‌اند و این امر برای آن بوده که وزن کمتری به طبقات پائین فشار آورد و این موضوع را مهندسين زمان صفویه با تجربه بدست آورده‌اند در ضمن برای نگهداری طاقها و سبک کردن و تو خالی کردن بعضی قسمت‌ها را که امروز بتون ریزی تعبیر میشود در نظر داشته‌اند که باعث عمر بسیار طولانی برای بنا میشود بشرط آنکه آجرها و ملاط‌ها خوب باشد ولی متأسفانه در اینجا این امر وجود ندارد.

کمک‌های اولیه و فوری به این بناداده شده است لکن فقط يك قسمت از فرسودگیهای این قصر باستانی فرسوده را علاج نموده‌اند - دیوار قسمت شمالی را به دیوار قسمت جنوبی در طبقه فوقانی بایک سیم بکسل وصل نموده‌اند که مانع حرکت دیوار بطرف خارج گردد و وزنه‌هایی به دو طرف سیم در خارج آویزان گردیده است بدینترتیب دیوارها را بحال کشش بطرف یکدیگر نگاهداری کرده‌اند که بطور موقت عمل بسیار خوبی است و پس از تعمیر قطعی باید برداشته شود. برای جلوگیری از حرکت دیوارها بطرف خارج بجای این سیم‌ها که بطرز زنده‌ای از وسط طاقها عبور میکنند ما طبق کروکی زیر گره‌ها با بست‌های فلزی یا بتونی که در داخل

دیوارها و سقفها ساخته خواهد شد و استحکام بیشتری دارند توصیه میکنیم این بست پیدا نبوده و بهزیبائی بنالطمه‌ای واردنمیسازد و میتوان آنها را بشکلی از بتون یا آهن ساخت بعد از نتیجه تجزیه ملاحظا و مطالعات دقیق میتوان میزان خسارات وارد بر بنا را تخمین زد بطور خلاصه پیشنهادات ما چنین میباشد :

باستثنای قسمتی که تالار رو بطرف میدان شاه را نگهداری مینماید تمام نصفه مربع شکل غربی قصر را بایک بتون آرمه دقیق و ظریف و نامرئی محافظت نمود در آخرین طبقه فوقانی میتوان از فضاهای خالی داخل پایه‌ها برای نگهداری بتون آرمه برای اینکه بتون مسلح شود استفاده نمود برای انجام اعمال بتون ریزی آقای مهندس فرانت و یک مهندس متخصص بتون مسلح بایستی توافق عقیده نمایند این مهندس اگر یکی از استادان دانشکده فنی تهران انتخاب شوند شایسته‌تر است البته این کار بسیار گران تمام میشود ولی در خور اهمیت بوده و واجب و لازم برای بقای ساختمان میباشد - وجود یک آرشیتکت متخصص در تغییرات برای اینکه اشتباهی رخ ندهد و در ضمن نقاشی سقفها و دیوارها ازین نروند لازم و ضروری است .

ب - نقاشی ها

در گزارش شماره ۲ ایسمئو آقای دکتر مورا بطور کلی طرز نگهداری و تعمیرات نقاشی ها داده شده است مطالبی که درباره عالی قاپو ذکر گردیده مشمول کاخ چهلستون نیز میگردد در هر صورت برای تعمیرات بزودی یک متخصص از ایتالیا وارد ایران میگردد منظور از یادآوری و تذکر این مطلب در مورد نقاشی‌ها این است که ضمن اقدام به حفظ استحکام ظرافت آن نیز مورد توجه واقع شود .

ج - تزئینات

بعد از پایان کار و اتمام کار استحکامی و نقاشی‌ها میتوان اقدام به تزئین و کارهای اضافی بنا نمود یعنی نرده‌های موقتی پنجره‌ها را که فعلا بوسیله آجر میباشند برداشت و باشبکه‌های چوبی و نقش‌های هندسی زینت بخشید ستون‌های چوبی تالار

را حفظ نمود و تاسیسات برق برای روشنائی تمام اطاقها نصب کرد (سیم ها تقریباً ۱۰ سانتی متر از زیر کف در ضخامت اندوده عبور خواهد کرد) بخاطر اینکه باعث خرابی نقاشی ها نگردد چون نقاشی ها را بیشتر روی بدنه ها قرار داده اند بهتر است نور را غیر مستقیم از پائین به بالا هدایت نمود البته این موضوع بایستی مورد مطالعه قرار گیرد همانطوریکه در ایالتیاد این مورد مطالعات زیادی دارند و لازم بتذکر نیست که در تالار نزدیک سقفها احتیاج به دستگاه های ضد حریق میباشد .

در تاریخ هنر به نقاشی اهمیت بسیار زیادی میدهند و ارزش فراوانی را بر آن قائلند در آثار تاریخی نگهبانان زیادی دیده میشوند و انجام وظیفه میکنند ولی بهتر است برای حفاظت نقاشی هائی که در قسمت پائین بدنه ها قرار دارند و در دسترس تماشاگران هستند بوسیله کریستال حفظ نمود تا از آسیب در امان باشند - این کاخ بسیار بزرگ بوده و دارای اطاق های فراوان و متعدد میباشد و از آنها میتوان برای موزه دوران صفویه یا تاریخچه اصفهان وغیره استفاده نمود .

بنابراین بدنه ها را به صورت کنونی خالی از زینت نموده و با انجام اینکارها به زیبایی آن افزوده و بیننده را بیشتر مجذوب مینماید .

دانشمندان و تاریخدانان اصفهان راجع به اشیاء آن زمان مانند فرش - قالی - مینیاتور - ظروف - کارهای دستی و هنری و غیره کاملاً مطالعه خواهند نمود که بعدها تهیه شده در ویتترین قرار دهند تا تماشاگران بیشتر به عظمت گذشته و تمدن آن زمان پی ببرند .

ضمناً در محل هائی که روشنائی را از نور غیر مستقیم دریافت میدارند بسیار زیبا میباشد در صورتیکه مانکن هائی با طرز لباس دوران گذشته که از نقاشی ها الهام گرفته خواهد شد قرار دهند .

(چندی پیش در نمایشگاه ۱۹ قرن در رم دیده شده است)